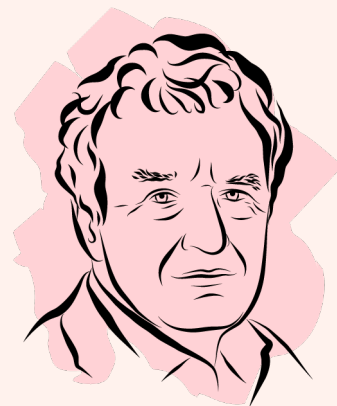

Onze voorouders wisten wel waarom wind niet werkt

Het metrostation is een museum van de moderniteit. Op de perrons van station Blijdorp (Rotterdam) hangen panelen van de eerste functionerende stoommachine van Nederland, een fraai bakstenen gebouw met houten uitbouw, dat hier vlakbij in 1786 verrees.

Het minimuseum is tevens een ode aan Steven Hoogendijk, Rotterdams horlogemaker en natuurkundige. Hij was van de Verlichting en wilde Nederland bevrijden van windmolens. Hij richtte in 1769 het Bataafs Genootschap der Proefondervinderlijke Wijsbegeerte op, met als doel de stoommachine ('vuurmachine') in Nederland te introduceren.

Drie jaar later publiceerde Hoogendijk het boekje *De groote voordeelen aangetoond, welke ons land genieten zou, indien men vuurmachines in plaats van watermolens gebruikte*. In zijn geschrift prijst Hoogendijk de op steenkool werkende en via stoom functionerende 'vuurmachine' aan als een 'zoo veel vermogend als wonderlijk Werktuig, waarmede in Engeland, Frankrijk en elders, zulk eene groote menigte waters, in zulk eenen korte tijd tot verbazende hoogtes opbrengt'.

Het stoomgemaal werd tegengewerkt door boeren in de polders Blijdorp en Cool die bang waren voor de vooruitgang ('een vuurspuwend monster') en vreesden dat hun koeien minder melk zouden geven. Maar het stoomgemaal deed het bijzonder goed. Hij had driemaal (herhaal: driemaal!) zoveel vermogen als de windmolens die voorheen werden gebruikt en pompte met elke slag 3.000 liter vanuit de polders omhoog naar de nabijgelegen Rotterdamse Schie.

In zijn boekje gebruikt Steven Hoogendijk argumenten tegen windenergie, die tweeëneenhalve eeuw later uiterst modern overkomen. De natuurkundige constateert allereerst dat 'vuurmachines' altijd functioneren. Windmolens alleen als de wind waait. Verder kon een windgemaal het water maar 1 tot 1,5 meter oppompen, terwijl een stoommachine makkelijk 3 tot zelfs 6 meter haalt.

Daarnaast kon je een stoommachine overal neerzetten, terwijl windmolens altijd uit de buurt van hoge bomen, dijken en gebouwen moesten blijven. Verder zijn de bemalingskosten lager. Een nog steeds actueel bezwaar: er is met windenergie meer grondoppervlak nodig, waardoor minder land overblijft voor de landbouw, veeteelt en huizen. Pikant detail: de natuur noemt Hoogendijk totaal niet.

Dit weekblad heeft een eerbiedwaardige historie in het verzet tegen wind, in de voetsporen van onze Rotterdamse horlogemaker. Ik heb er zelf talloze stukken aan gewijd (omslagartikel in 2013: 'Waarom wind niet werkt'), wijlen Nic van Rossum tikte zijn vingers blauw tegen de 'vogelgehaktmolen'.

Mooi woord, maar erger nog dan de ravage die molens aanrichten onder de grootste roofvogels is die onder de kleinste walvissen. In de Noordzee wemelt het van de bruinvissen. Ze hebben gevoelige oren en worden eerst doof en gaan dan dood door het heien. Algemeen bekend, nauwelijks ophef. Noordzeelanden hebben in 2018 nota bene afgesproken dat 5 procent van de bruinvissen mag overlijden door windmolenparken.

In Blijdorp begon de moderne tijd en namen we (voorlopig) afscheid van wind. Het duurde overigens nog lang voor de zo evident betere stoommachine het land had veroverd. Pas in 1890 (meer dan een eeuw na dat eerste stoomgemaal) waren er 450 en had steenkool wind vervangen. Energietransities verlopen traag, zoals energiedeskundige Vaclav Smil in zijn boeken stelt. Zelfs van weinig vermogen (wind) naar veel (steenkool). Laat staan de omgekeerde route die we nu volgen.

Nederland heeft veel aan de windmolen te danken. De Gouden Eeuw, de inpooling van de Beemster, de suprematie van de Republiek – het was ondenkbaar geweest zonder molens (en zonder turf). Maar toen er eenmaal een beter alternatief was, zeiden onze voorouders adieu tegen de windmolen. Zij begrepen dat ze te weinig vermogen hebben en te vaak niet leveren.

Dat maakt het des te merkwaardiger dat wij er de hele Noordzee, dat natuurgebied waarvoor we een speciale verantwoordelijkheid dragen, mee vol zetten en dat voor hallucinante bedragen. Demissionair minister Sophie Hermans (VVD) zegde op de valreep 4 miljard euro subsidie toe voor één park. Hoe heet die partij ook al weer die benadrukte dat windmolens niet op wind, maar op subsidie draaien?

In Blijdorp kwam de eerste vuurmachine en begon de moderne tijd